

Nr 235.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning
angående upphörande av det från viss jord i Skåne,
Halland och Blekinge utgående landgille m. m.; given
Stockholms slott den 26 februari 1936.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att
dels antaga härvid fogade förslag till:

1) förordning angående upphörande av det från viss jord i Skåne, Halland och Blekinge utgående landgille, samt

2) förordning angående upphörande av den i Göteborgs och Bohus län utgående landskyld,

dels ock bifalla det förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Ernst Wigforss.

Förslag

till

förordning angående upphörande av det från viss jord i Skåne, Halland och Blekinge utgående landgille.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Landgille, som utgår av fastighet i Skåne, Halland eller Blekinge till kyrka eller till avlöning av prästerskap eller klockare utan att rätten till landgillet uppbärande motsvaras av äganderätt till jord, må inlösas mot ersättning av statsmedel, om sådant påkallas av kronan eller ägaren av den fastighet, varifrån avgälden utgår.

Vad nu är sagt gälla ock landgille, som utgår för jordlägenhet, tillhörig kyrka i något av nämnda landskap och belägen inom viss fastighets ägoområde men till sitt läge i övrigt numera okänd, där församlingen medgiver sådan inlösen; sker inlösen av landgille för dylik jordlägenhet, skall ägaren av den fastighet, inom vars område lägenheten finnes, anses hava förvärvat äganderätten till lägenheten.

2 §.

Ärende angående inlösen av landgille upptages av länsstyrelsen i det län, där fastigheten är belägen.

3 §.

I fråga om inlösen av landgille företrädes kronan av kammaradvokatfiskalsämbetet. Det åligger ämbetet att från kyrkoråden infordra uppgift å landgillen samt göra framställning om inlösen av landgille, som i 1 § sägs.

4 §.

Då ansökning om inlösen inkommit, skall länsstyrelsen giva avgäldstagarren och, om fastighetsägaren är sökande, kammaradvokatfiskalsämbetet tillfälle att yttra sig över ansökningen.

5 §.

Ersättningen för landgille, som avses i 1 § första stycket, skall uppgå till tjugu gånger den årliga avgäldens belopp och ersättningen för landgille,

som avses i andra stycket av samma paragraf, till tjugufem gånger nämnda belopp. Utgår årlig avgäld i annat än penningar och är ej särskild grund för beräkning av dess värde i penningar med laga verkan bestämd, skall värdet för år beräknas efter medeltalet av den årliga markegången för de sist förflutna tio åren. Kan sådan beräkning icke göras efter länets markegångstaxa, bestämmer länsstyrelsen efter vad skäligt prövas avgäldens värde för år.

6 §.

Landgille, som utgår till före den 20 november 1908 antagen tjänstinnehavare, må inlösas allenast såframt denne lämnar sitt samtycke därtill.

7 §.

Möter ej hinder mot bifall till ansökningen, skall länsstyrelsen genom utslag fastställa ersättningen och föreskriva, från och med vilket kalenderår landgillet skall upphöra att utgå; skolande, där ej förhållandena till annat föranleda, tiden för landgillet upphörande bestämmas till ingången av kalenderåret närmast efter det utslaget vunnit laga kraft.

Utslaget skall genom länsstyrelsens försorg delgivas avgäldstagaren och fastighetsägaren så ock kammaradvokatfiskalsämbetet.

Besvär över länsstyrelsens utslag må anföras hos kammarkollegiet.

8 §.

Länsstyrelsen har att vid början av det kalenderår, från och med vilket landgillet enligt laga kraftägande utslag upphör att utgå, utbetala ersättningen till vederbörande kyrkoråd.

Om beloppet av ersättningen för landgille, som utgått till avlöning av prästerskapet i visst pastorat, åligger det länsstyrelsen att meddela stiftsnämnden underrättelse.

Där ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, skall ersättningen fonderas och avkastningen användas till det ändamål, vartill landgillet varit anslaget.

9 §.

Anteckning om att avgäldsskyldigheten upphört skall införas i jordeboken.

Där landgillet utgått för jordlägenhet, som avses i 1 § andra stycket, skall länsstyrelsen om landgillet upphörande underrätta lantmäteristyrelsen, som har att pröva frågan om lägenhetens redovisning i vederbörande fastighetsregister.

10 §.

Denna förordning äger icke tillämpning i avseende å landgille, som utgår av till skatte försålt så kallat halländskt kyrkohemman.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1937. Genom förordningen upphäves förordningen den 20 november 1908 (nr 138 s. 1) angående upphörande av det från viss jord i Skåne, Halland och Blekinge utgående landgille så ock vad i övrigt finnes stadgat stridande mot den nya förordningen.

Förslag

till

förordning angående upphörande av den i Göteborgs och Bohus län utgående landskyld.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Landskyld, som enligt jordeboken utgår från fastighet i Göteborgs och Bohus län till kyrka eller till avlöning av prästerskap, skall upphöra att utgå för tid efter år 1937 mot ersättning av statsmedel.

Ersättningen skall utgå med tjugu gånger landskyldens årliga belopp, därvid värdet av persedel, för vilken ej särskild grund för beräkning av värdet i penningar är med laga verkan bestämd, skall för år beräknas efter medeltalet av den årliga markegången för åren 1928—1937.

2 §.

Länsstyrelsen har att fastställa ersättningen samt utbetala densamma till vederbörande kyrkoråd vid början av år 1938.

Om beloppet av ersättningen för landskyld, som utgått till avlöning av prästerskapet i visst pastorat, åligger det länsstyrelsen att meddela stiftsnämnden underrättelse.

Där ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, skall ersättningen fonderas och avkastningen användas till det ändamål, vartill landskylden varit anslagen.

3 §.

Anteckning om att avgäldsskyldigheten upphört skall införas i jordeboken.

Genom denna förordning upphävas förordningarna den 14 oktober 1898 (nr 91 s. 6) angående upphörande av den i Göteborgs och Bohus län utgående landskyld samt den 20 november 1908 (nr 138 s. 6) om ändring i samma förordning.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 26 februari 1937.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och ecklesiastikdepartementen fråga angående *upphörande av landskyld och landgille*.

Föredraganden anför:

»Med anledning av en inom riksdagens andra kammare år 1931 väckt motion, nr 241, vari gjordes framställning att utredning måtte verkställas på vad sätt landskyld och landgille samt andra därmed jämförliga uråldriga skattepålagor på effektivare sätt än nu sker skulle kunna avskrivnas eller avlösas, har riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 4 juni 1931, nr 347, anhållit att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning i det i motionen angivna syftet samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Sedan genom finansdepartementet från vederbörande kyrkoråd infortrats uppgifter om utgående landgillen — vilka, i motsats till landskylden, icke fullständigt redovisas i jordeboken — har chefen för nämnda departement med stöd av Kungl. Maj:ts den 8 december 1933 givna bemyndigande samma dag tillkallat numera kammarrådet H. Skoglund såsom sakkunnig att inom departementet biträda med utredning i frågan om avskrivning eller avlösnings av ännu utgående landgille och vissa andra å jorden vilande pålagor.

Sedan ifrågavarande utredning slutförts, har den sakkunnige med skrivelse den 31 mars 1936 till departementet överlämnat en promemoria med, bland annat, förslag till *förordning angående inlösen av landskyld och landgille* och till *kungörelse angående försäljning av vissa kyrkolägenheter i Skåne, Halland och Blekinge*.

Över promemorian med tillhörande författningsförslag hava yttranden inhämtats av kammarkollegiet, länsstyrelserna i Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands samt Göteborgs och Bohus län ävensom av domkapitlen och

stiftsnämnderna i Lund och Göteborg, varjämte kyrkorådet i Starby församling inkommit med en skrift.

Innan jag ingår på en redogörelse för den sakkunniges förslag torde böra lämnas en översikt rörande *dels* uppkomsten och beskaffenheten av de avgifter, varom här är fråga, *dels ock* gällande författningsbestämmelser angående dessa avgifters upphörande.

Avgifternas uppkomst och beskaffenhet.

Vad först beträffar landskylden är denna en i Bohuslän till kyrkor eller till avlöning av prästerskap utgående avgift av vissa fastigheter. Enligt den lag som gällde i Bohuslän vid tiden för dess förening med Sverige förstods i allmänhet med landskyld den avgäld, som brukare av annans jord hade att årligen erlægga till jordens ägare. Rätten att uppbära landskyld av ett hemman eller en lägenhet var således ursprungligen förbunden med jordägarerätt. Till en början torde landskyldens storlek hava varit beroende på överenskommelse, men avgiften kom sedermera att utgå med ett bestämt belopp i penningar eller persedlar. Enligt samma lag hade den som för livstid lejde annans jord att till jordägaren erlægga ej endast berörda landskyld utan även *dels* såsom ersättning för den medgivna brukningsrätten en till storleken på avtal beroende penningssumma, kallad första (eller livstid) tagan, *dels ock* vart tredje år en i förhållande till landskylden bestämd avgäld, kallad tredje års tagan.

Under katolska tiden hade kyrkor, kloster och prästerskap genom gåvor och testamenten eller på annat sätt kommit i besittning av ett stort antal hemman, hemmansdelar och jordar. Vid reformationen blevo de av dessa egendomar, som tillhörde kloster och biskopar, med landskyld och tagor indragna till kronan. Dessutom tillägnade sig kronan rätten att upplåta brukningsrätten till kyrkornas egendomar, av vilka kyrkorna efter denna tid i allmänhet uppburo endast landskylden. Härigenom kom efter reformationen äganderätten till den kyrkolandskylden motsvarande jorden att anses tillhöra ej kyrkan utan kronan.

Till en början upptogs efter reformationen kyrkor och prästerskap tillkommande landskyld, där den omnämndes i jordeböckerna, endast anteckningsvis vid de landskyldspiktiga egendomarna. Men på grund av kammarkollegiets beslut den 21 februari 1694 upptogs berörda landskyld i likhet med den kronan tillkommande landskylden i jordeböckerna bland kronans räntor, dock med anteckning om dess disposition. Ändring häri skedde först vid den på grund av förordningen den 23 juli 1869 verkställda indragningen till statsverket av anordnade grundräntor och kronotonde. Kammarkollegiet, som fann landskylden icke vara någon av kronan överlåten rättighet, förordnade nämligen, att den icke skulle indragas till kronan utan fortfarande utgöras till landskyldstagarna samt i jordeboken frånskiljas kronans räntor och däri allenast anmärkas.

Där landskylden var bestämd i persedlar, torde kyrkor och prästerskap varit berättigade att i regel uppbära densamma in natura. Landskylden kom dock att i allmänhet utgöras efter det s. k. kronovärdet (ett på 1620-talet satt pris å kronans räntepersedlar). Ett undantagsförhållande i detta avseende intogs endast av de i prästerskapets landskyld ingående persedlarna malt och smör, vilka prästerskapet ansetts äga rätt att utfå in natura, ehuru desamma i regel löstes efter markegångspris.

Vidkommande därefter landgillet är detta en i Skåne, Halland och Blekinge förekommande årlig avgift, som utgår till kyrkor eller till avlöning av prästerskap eller klockare av vissa fastigheter. Landgillet är av två olika slag, nämligen *dels* landgille, som brukare av kyrkojord har att som årlig avgäld erlägga till kyrkan som jordens ägare, *dels ock* landgille, vars innehavande ej betecknar äganderätt till jord.

Det förstnämnda slaget av landgille har sin uppkomst i landboförhållandet och förutsatte alltså landbo å ägarens jord, vilken hade att för brukningsrätten erlägga *dels* vid tillträdet det s. k. städsålet och *dels* årligen landgille och vissa andra prestationer. Landgillet bestämdes efter uppskattning av den nytta och fördel eller den nettotkomst, egendomen kunde giva sin brukare, och åsattes *dels* i penningar, *dels* i persedlar, vilka sistnämnda lämpades efter varje gårds avkastning. Landgillet började så småningom betraktas såsom en i det hela fast avgift, som efter hand med angivande av de särskilda naturapersedlarna infördes för kyrkornas egendomar i stifts-jordeböckerna.

Det andra slaget av landgille har uppkommit därigenom att rätten till landgille skilts från äganderätten till den jord av vilken landgillet utgick. Landgillet antog i sådana fall naturen av jordränta men kom i allt fall att bibehålla sin gamla benämning landgille. Ett sådant skiljande av landgille- och jordäganderätten ägde rum, då kyrkornas gårdar avyttrades till bönder eller de å gårdarna boende landborna, därvid i regel gjordes förbehåll om skyldighet för den nye ägaren av jorden att svara för lika mycket i årlig avgift, som förut utgått av jorden. Därjämte förekom att ägare av hemman, med bibehållande av jordäganderätten, till kyrka, präst eller klockare upplät rätt till viss årlig avgift, som också kallades landgille, att för all framtid utgå av hemmanet.

I avseende å landgillet redovisande i jordeboken och vad därmed äger sammanhang torde följande upplysningar få lämnas. Under danska tiden upptogs i kronans jordeböcker endast sådana landgillen och räntor, som uppburos av kronan. De till kyrkor och präster utgående landgillen voro däremot liksom kyrkans gods icke införda i kronans jordeböcker. Vid uppläggandet av jordeböcker efter svenska metoden infördes, i den mån uppgifter därom förelågo, de till kyrkor och präster utgående landgillen, men skildes härvid ej landgillet från den till kronan utgående räntan utan upptogs tillsammans med de i sagda ränta ingående penningar och persedlar, varvid landgillepersedlarna beräknades efter de för kronans persedelräntor

bestämda penningvärden eller det s. k. kronovärdet. Landgillet kom sålunda att sammanblandas med jordeboksräntan och ingå i denna summa, men iaktogs härvid att landgillet särskilt utmärktes vanligen genom anteckning om landgilletagaren. I huvudsaklig överensstämmelse med det sätt, varpå landgillet antecknats i de äldre jordeböckerna, blev det vid upprättandet av jordeböcker efter det år 1724 fastställda nya formuläret behandlat såsom anordnad ränta och redovisades på detta sätt i jordeböckerna, intill dess ändring häri skedde vid den på grund av förordningen den 23 juli 1869 verkställda indragningen till statsverket av anordnade grundräntor och kronotionde. Denna författning avsåg nämligen endast kronans grundräntor, och kammarkollegiet, som förklarade att kyrkornas och prästernas landgillen ej utgjorde någon av kronan överlåten rättighet utan vore sådana avgifter, dem kyrkor och prästerskap av hemman och lägenheter sig betingat, förordnade att landgillena icke skulle indragas till kronan utan i jordeboken fränskiljas jordeboksräntan och under titel landgille och med angivande av landgilletagaren endast anmärkas i jordeboken.

I avseende å sättet för de särskilda landgillepersedlarnas utgörande har länge varit rådande ganska stor osäkerhet, vilken jämväl tagit sig uttryck i flera av de föreskrifter, som härutinnan på olika tider meddelats. Numera synes gälla att de kyrkorna i Halland tillkommande smörräntor med få undantag erläggas med penningar efter markegång och lösas i allmänhet efter årsmarkegångspris och för en del fastigheter efter medelmarkegångspris. Landgillesmötet till kyrkorna i Skåne utgöres i regel efter kronovärde, under det att landgillespannmålen till dessa kyrkor ännu i regel utgår efter det årliga markegångspriset. Beträffande det till prästerskapet och klockare utgående landgillet erlägges detta, med visst undantag, numera allmänt efter årlig markegång.

Såsom förut nämnts utgår det ena slaget landgille för jord som tillhör kyrkorna. Beträffande dispositionen av dessa jordar är följande att märka.

Under medeltiden hade kyrkornas egendomar ökats med 'småjordar', givna eller köpta från bondgårdar. På grund av dessa avsöndringar uppstod svårighet för gårdarnas ägare att utgöra sina skatter till kronan. Till följd härav förordnades genom Odense recess den 24 juni 1539, att sådana jordar skulle få brukas av de bönder, från vilkas gårdar jordarna upplåtits, emot det landgille, som därav plägat utgå av gammalt, dock att de skulle vara pliktiga att vid åboombyten betala städja (städs mål) för jordarna. Denna böndernas brukningsrätt bekräftades genom konung Kristian IV:s recess den 27 februari 1643. Efter provinsernas övergång till Sverige blev denna rätt stadfäst. I 13 § förordningen angående prästerskapets i Skåne uppbörd m. m. den 16 oktober 1723 stadgades sålunda, att den kyrkojord, som i forna tider givits till kyrkan från hemman och som ännu innehades och brukades under samma hemman, finge av hemmansåbon efter gamla recesserna innehavas och brukas emot erläggande till kyrkan av städs mål och det vanliga landgillet.

Sedan kronobetjäningen av den anledningen, att ifrågavarande jordar på grund av 1718 års jordeboksförenkling i jordeböckerna förts under krono titel, fråntagit innehavarna jordarna och bortstätt dem till andra, förbjöds kronobetjäningen genom kungl. resolution den 29 november 1756 att befatta sig med kyrkojordarnas bortstädjande, varjämte landshövdingarna och biskoparna ålades att återställa jordarna i de förra brukarnas händer, om de det åstundade, samt att förhjälpa kyrkorna till åtnjutande av sitt gamla och vanliga landgille. Vidare stadgades i samma resolution att landshövdingarna och biskoparna skulle, sedan församlingarna och prästerskapet blivit hörda, upprätta förslag till städja för varje jord och sedermera insända förslaget för fastställelse till kammarkollegiet. Någon fastställelse av de på grund av 1756 års resolution upprättade förslagen kom emellertid icke till stånd, utan i kungl. brev den 26 juli 1809 och den 4 september 1811 förordnades, att vid var och en särskild händelse, då kyrkojord blev ledig och skulle förses med ny brukare, särskild undersökning skulle i kyrkovärdarnas närvaro på stället förrättas av kronolänsmannen, då han var bosatt i socknen, men eljest av två nämndemän för utrönande av jordens beskaffenhet och övriga förmåner, varefter församlingen skulle avgiva förslag till villkoren för den nya upplåtelsen samt kammarkollegiet bestämma den städja och det landgille, som den nya brukaren borde betala.

Dessa bestämmelser blevo av kammarkollegiet på det sätt tillämpade, att skattläggningsmän (lantmätare, kronofogde, häradsskrivare och nämndemän) förordnades att upprätta förslag till landgille och städja; landgillena bestämdes efter de för skattläggning av kronans räntor gällande grunder. I anseende till de dryga kostnader, som voro förenade med dylika skattläggningsförrättningar, förordnade emellertid Kungl. Maj:t på därom gjord framställning genom brev den 8 februari 1867, att för sådan kyrkorna i Lunds och Göteborgs stift tillhörig jord, vilken enligt gällande författningar skulle under prästgård eller annat visst hemman brukas, vederbörande församling tillkomme att bestämma beloppet av den avgift, som borde till kyrkan erläggas, och att, om jordens innehavare med församlingens beslut icke åtnöjdes, frågan skulle överlämnas till avgörande av länsstyrelsen och biskopsämbetet. Häri har den ändringen sedermera vidtagits, att frågan om avgiftens belopp enligt kungörelse den 16 september 1932 (nr 430) skall underställas stiftsnämndens avgörande.

Kungl. Maj:ts förutberörda brev den 8 februari 1867 har hittills tolkats så, att församling ansetts icke vara berättigad att mot jordinnehavarens bestridande höja av dylika kyrkojordar utgående landgillen, vilka blivit efter i laga ordning skedd skattläggning av kammarkollegiet fastställda. Härutinnan torde få hänvisas till det under nr 32 i regeringsrättens årsbok för år 1934 refererade rättsfall. Beträffande de landgillen, vilka icke blivit fastställda efter skedd skattläggning utan vilka församlingarna äga bestämma enligt 1867 års brev, synes tidigare den uppfattningen hava gjort sig gällande, att även vid sådant bestämmande skattläggningsgrunder skulle tillämpas. Emellertid synes denna uppfattning så småningom hava frångåtts och sådana

landgillen ansetts böra motsvara skäligt arrende. Likaledes har församling ansetts vara berättigad att vid varje åboombyte bestämma nytt landgille. Härutinnan torde kunna hänvisas till Kungl. Maj:ts utslag den 16 oktober 1908 angående avgift för en Hörups kyrka tillhörig jord.

Bestämmelser angående avgifternas upphörande.

Bestämmelser hava tid efter annan meddelats i syfte att nu ifrågavarande ålderdomliga avgifter skulle komma att upphöra. Vad först *landskylden* angår avläts till 1898 års riksdag proposition, nr 54, angående upphörande av den i Göteborgs och Bohus län utgående landskyld. Sedan propositionen blivit av riksdagen bifallen ävensom kyrkomötet godkänt det i propositionen innefattade förslaget, såvitt prästlandskylden anginge, utfärdades den 14 oktober 1898 förordning (nr 91 s. 6) angående upphörande av ifrågavarande landskyld. Däri stadgas bland annat, att där landskyld till kyrka eller prästerskap enligt jordeboken utgår av hemman eller lägenhet i Göteborgs och Bohus län, ägaren eller innehavaren av fastigheten får friköpa sig från skyldigheten att utgöra denna landskyld mot erläggande av ett penningbelopp, som i årlig ränta efter 4 procent avkastar en summa lika med landskylden. Där landskylden utgår in natura eller efter markegångspris, bör till grund för löseskillingen läggas medeltalet av de tio senast förflutna årens markegångspris enligt litt. A i länets markegångstaxa. Sedan inlösen skett, skall anmälan därom göras hos länsstyrelsen för vederbörlig anteckning i jordeboken. Beträffande prästerskapets landskyld av detsamma på lön anslagna mensalhemman och av prästänkesäten skola länsstyrelsen och domkapitlet tillse, att vid ny utarrendering, där så icke redan skett, berörda landskyld upphör att utgå. Genom förordning den 20 november 1908 (nr 138 s. 6) har vidtagits den ändring i 1898 års förordning, att landskyldens kapitalisering skall ske efter en räntefot av 5 procent, varjämte stadgas, att landskyld, som belöper på tiden innan löseskillingen erlagts, icke innefattas i avlösningen.

Utom införandet av en för landskyldsgivarna förmånligare beräkningsgrund vid landskyldens avlösning meddelas år 1908 i syfte att åstadkomma en mera allmän avlösning vissa föreskrifter, varigenom avlösningsproceduren underlättades för landskyldsgivarna. Bestämmelser, varigenom landskyldens avlösning gjordes inom viss tid obligatorisk, ansågos icke böra meddelas, enär landskylden för en del fastigheter uppgick till tämligen avsevärda belopp. Icke heller ansåg man, att staten skulle för landgillenas avskaffande ikläda sig ekonomiska uppoffringar.

Vad härefter angår bestämmelser om upphörande av landgille må först anmärkas, att bland de kyrkorna tillhöriga jordar som brukas under hemman finnas många, vilka äro belägna inom det hemmans område vars ägare utövar brukningsrätten, men icke till läge i övrigt eller till areal och beskaffenhet numera kända. De för dessa lägenheter nu utgående avgälder äro i de flesta fall ytterst obetydliga, ofta utgörande endast några få ören, och någon förhöjning därav lär icke kunna av församlingarna påräknas,

så länge närmare kännedom saknas om lägenheternas storlek och beskaffenhet.

Efter därom vid 1881 års riksdag motionsvis gjord framställning hemställde riksdagen, att Kungl. Maj:t tacktes medgiva, att sådana kyrkorna i Skåne, Halland och Blekinge tillhöriga, inom vissa hemmans ägoområden befintliga jordar, vilkas läge i övrigt så väl som areal vore okända, finge med full äganderätt överlåtas på vederbörande hemmansägare mot en löseskilling, motsvarande den av jorden utgående årliga avgälden kapitaliserad.

Uti häröver avgivet utlåtande förordade kammarkollegiet förslaget endast såtillvida att vederbörande församlingar skulle få rätt att under vissa förbehåll å hemmansinnehavaren överlåta äganderätten till kyrkojord av ifrågavarande slag; däremot borde hemmansinnehavaren icke tillerkännas rättighet att, även mot församlingens bestridande, förvärva äganderätt till jorden. Såsom villkor för sådan försäljning ansåg kollegiet bland annat böra stadgas, att med hänsyn till bestämmelserna i 26 kapitlet 6 § kyrkolagen samt 5 § i prästerskapets privilegier den 16 oktober 1723 köpeskillingen borde bestämmas till så högt belopp att försäljningen kunde anses 'lända kyrkan till nytta och förbättring'. Då vid köpeskillingens bestämmande avseende borde fästas därå, att för lägenheterna utgjordes, utom landgillet, även städja vid varje åboombyte, föreslog kollegiet, att kapitaliseringen skulle ske efter 3 procent.

Härefter utfärdade Kungl. Maj:t den 22 oktober 1886 kungörelse angående försäljning av vissa kyrkolägenheter i Skåne, Halland och Blekinge. Därigenom förordnades, att kyrka i nämnda landskap tillhörig, inom visst hemmans ägoområde befintlig jordlägenhet, vars läge i övrigt numera icke vore känt, finge av församlingen med kammarkollegiets medgivande försäljas till ägaren av det hemman, inom vars område lägenheten funnes, emot en köpeskilling icke understigande ett belopp, som i årlig ränta efter tre för hundra avkastade en summa lika med den årliga avgälden.

Tillämpningsområdet för 1886 års kungörelse utsträcktes genom kungörelsen den 20 november 1908 (nr 138 s. 4) angående försäljning av vissa kyrkolägenheter i Skåne, Halland och Blekinge till att gälla även de kyrkojordar, vilka visserligen vore till läget kända men för vilka landgillena faststälts genom skattläggning. Såsom förut nämnts anses detta slags landgille vara oföränderligt. Kyrkorna äga icke dispositionsrätt till nysnämnda jordar, så länge vederbörande brukare utgöra det bestämda landgillet jämte städja vid åboombyten. Med hänsyn till avgifternas obetydlighet i förhållande till jordvärdet torde jordarnas återfallande till kyrkan i följd av uraktlåtet fullgörande av sagda skyldighet icke heller gärna vara tänkbart. Följaktligen kunna kyrkorna icke heller av äganderätten till dessa jordar i regel draga annan förmån än uppbärandet av berörda landgille och städja. Med hänsyn härtill hava ur synpunkten av kyrkornas intresse sådana jordar ansetts kunna behandlas på samma sätt som de till läge och areal okända jordarna. Genom 1908 års kungörelse förordnades sålunda, att inom visst hemmans ägoområde befintlig jordlägenhet, vars läge i övrigt numera icke är känt,

så ock jordlägenhet, vilken är till läget känd men på grund av gällande författningar bör ständigt brukas under visst hemman och för vilken landgille och städja vid åboombyten blivit efter i behörig ordning skedd skattläggning bestämda, får från kyrkan förvärfvas av ägaren av det hemman, inom vars område lägenheten finnes eller med vilket bruksrätten till lägenheten är förknäp, emot en köpeskilling icke understigande ett belopp, som i årlig ränta efter 4 % avkastar en summa lika med den årliga avgälden. Utgår avgälden med en eller flera persedlar in natura eller efter markegångspris, beräknas penningvärdet efter senast fastställda tioåriga medelmarkegångspris för länet. Anbud å sådant köp skall ingivas till kyrkostämmans ordförande och av denne jämte kyrkostämmans yttrande insändas till länsstyrelsen. Har kyrkostämman ej bestritt försäljningen och finna länsstyrelsen och domkapitlet densamma vara överensstämmande med kungörelsens bestämmelser och i övrigt till kyrkans nytta, skola handlingarna insändas till kammarkollegiet, som det tillkommer att avgöra, huruvida försäljningen må äga rum eller icke. Sedan kollegiet lämnat bifall till försäljningen och köpeskillingen blivit inbetald till kyrkans kassa, äga länsstyrelsen och domkapitlet på anmälan utfärda köpebrev.

Beträffande det andra slaget av landgille eller sådant landgille, vars innehavande ej betecknar äganderätt till jord, framlade Kungl. Maj:t till 1908 års riksdag förslag om detta landgilles upphörande. Sedan förslaget blivit av riksdagen med viss ändring antaget ävensom kyrkomötet, såvitt präst- och klockarlandgillet anginge, godkänt förslaget med den av riksdagen beslutade ändringen, utfärdade Kungl. Maj:t den 20 november 1908 förordning i ämnet (nr 138 s. 1). Däri stadgas bland annat, att där landgille till kyrka, prästerskap eller klockare utgår av hemman eller lägenhet i Skåne, Halland eller Blekinge utan att rätten till landgillet uppbärande motsvaras av äganderätt till jord, ägaren eller innehavaren av den landgillepliktiga fastigheten får friköpa sig från skyldigheten att utgöra detta landgille mot erläggande av ett penningbelopp, som i årlig ränta efter 5 % avkastar en summa lika med landgillet. Där landgillet består av en eller flera persedlar, för vilka visst penningvärde icke blivit genom behörigt beslut fastställt, skall till grund för löseskillingens beräkning läggas medeltalet av de tio senast förflutna årens markegångspris enligt litt. A i länets markegångstaxa eller, därest sådant pris ej finnes i sagda taxa upptaget, det penningvärde vartill avgälden skäligen kan uppskattas. Beträffande landgille till prästerskap eller klockare får ej vederbörande begagna sig av avlösningsrätten utan medgivande av vederbörande tjänst innehavare, där han anställts före förordningens tillkomst. Ägare eller innehavare av landgillepliktig fastighet, som vill inlösa landgillet, skall göra ansökan hos länsstyrelsen, som har att pröva, huruvida inlösen får äga rum samt, därest så befinnes, fastställa löseskillingen. Sedan länsstyrelsens beslut vunnit laga kraft och löseskillingen till vederbörande kyrkoråd inbetalts, skall genom länsstyrelsens försorg anteckning ske i jordeboken, att avgäldsskyldigheten upphört. Beträffande prästerskapets landgillen av de detsamma på lön anslagna annex- och men-

salhemman samt av prästänkesäten skola länsstyrelsen och domkapitlet tillse, att vid ny utarrendering, där så ej redan skett, berörda landgille upphör att utgå. Dessa bestämmelser skola icke äga tillämpning i avseende å landgille, som utgår av till skatte försålda s. k. halländska kyrkohemman eller innehaves under patronatsrätt.

Vad slutligen angår landgillen för jordar, å vilka kungl. brevet den 8 februari 1867 är tillämpligt, hava dessa landgillen såsom ej för all framtid till beloppet oföränderliga icke berörts av ifrågavarande lagstiftning, som åsyftat de oföränderliga landgillenas upphörande.

Rörande frågan i vad mån de bestämmelser, för vilka nu redogjorts, föranlett att landskyld och landgille upphört att utgå må följande anmärkas.

Ehuru de beträffande *landskyldens upphörande* vidtagna åtgärderna medfört, att ett icke ringa antal landskyldsbelopp blivit avlösta, utgår dock fortfarande landskyld från ett stort antal fastigheter. Före 1898 års förordning uppgick sålunda antalet landskyldspliktiga fastigheter till 665. Landskyldstagarna voro 61 kyrkor och 21 kyrkoherdar och prästänkor. Den till kyrkorna utgående landskylden uppgick till ett kontant belopp av 261 kronor 82 öre och prästlandskylden till 286.02 hektoliter malt och 148.78 kilogram smör samt ett kontant belopp av 14 kronor 19 öre. Efter verkställda avlösningar har antalet landskyldspliktiga fastigheter nedgått till 345, som utgöra landskyld till 43 kyrkor och 14 pastorat, vilka numera till prästerskapets avlöning uppbära de kyrkoherdarna och prästänkorna förut tillkommande landskyldsbeloppen. I nämnda siffror ingå icke de ecklesiastika boställen, för vilka på grund av föreskrift i 1898 års förordning landskyldsplikten så småningom kommer att upphöra. Genom brev till länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län den 31 juli 1929 förordnade nämligen kammarkollegiet med stöd av sagda förordning, att från vissa ecklesiastika boställen ännu utgående landskyld till prästerskapet skulle vid boställenas förnyade utarrendering bringas att upphöra. Sammanlagda beloppet av den till kyrkorna utgående landskylden har nedgått till 170 kronor 97 öre; 23 kyrkor uppbära landskyld med mindre belopp än 1 krona, 15 kyrkor med belopp mellan 1 krona och 10 kronor. Det högsta till *en* kyrka utgående landskyldsbeloppet uppgår till 33 kronor 16 öre (Skee kyrka). Detta belopp erlägges av tillhoppa 28 hemman. Av 131 hemman och lägenheter utgå mindre belopp än 1 krona. Det högsta beloppet, som utgår av *ett* hemman, utgör 6 kronor. Den till avlöning av prästerskapet utgående landskylden uppgår till 192.86 hektoliter malt, 89.25 kilogram smör och ett kontant belopp av 8 kronor 69 öre eller, med malt och smör beräknade efter medeltalet av den årliga markegången för åren 1926—1935, till sammanlagt 4,459 kronor 16 öre. Det högsta landskyldsbeloppet, 966 kronor 19 öre, utgöres till Skee pastorat och utgår av 35 fastigheter. Det högsta av *en* fastighet (jordeboksenhet) utgående landskyldsbeloppet uppgår till 7.42 hektoliter malt motsvarande enligt nyssnämnda medelpris 155 kronor 67 öre.

De rörande *landgilletts upphörande* utfärdade författningarna synas icke i

någon nämnvärd utsträckning hava medfört åsyftat resultat. Visserligen har antalet landgillepliktiga fastigheter vid tillkomsten av 1908 års författningar uppgivits till 1,835 stycken, under det enligt nu lämnade uppgifter antalet sådana fastigheter skulle uppgå till allenast omkring 650 stycken. Den stora skillnaden i antalet landgillepliktiga fastigheter torde emellertid till huvudsaklig del bero på andra omständigheter. Sålunda torde församlingarna i ganska stor utsträckning hava avskrivit landgillen, där dessa uppgått till obetydliga belopp, då besväret med dessas utkrävande icke motsvarat värdet av dem. Vidare synas 1908 års uppgifter hava grundats å jordeböckerna, vilka icke äro tillförlitliga med avseende å landgillenas redovisande. Och slutligen synas bland förstnämnda antal fastigheter i viss utsträckning hava upptagits jämväl i vanlig ordning utarrenderade fastigheter.

Enligt uppgjorda sammanställningar över de inkomna uppgifterna rörande landgillena skulle sådant landgille, som icke motsvaras av äganderätt till jord, utgå av sammanlagt 190 fastigheter i Kristianstads, Malmöhus och Hallands län till ett årligt belopp av 4,738 kronor, därvid de i persedlar utgående landgillen beräknats efter medeltalet av markegångsprisen för åren 1926—1935. Landgille för till läge och areal kända jordar utgår av sammanlagt 277 jordar i samma län till ett årligt belopp av 6,294 kronor 13 öre samt landgille för till läge och areal icke kända jordar av sammanlagt 188 fastigheter i nämnda och Blekinge län till ett årligt belopp av 1,002 kronor 53 öre, varvid i persedlar utgående landgillen beräknats på sätt nyss nämnts. Landgillenas storlek växlar betydligt eller från några ören ända till 30 hektoliter spannmål, motsvarande enligt angivna medelmarkegångspris 322 kronor 20 öre. Sistnämnda landgillebelopp utgår till Hörups kyrka för kyrkojorden $\frac{1}{8}$ mantal Örum nr 30 om 11 hektar, som brukas under hemmanet $\frac{1}{4}$ mantal Örum nr 6. De högsta beloppen av landgille, som icke motsvaras av äganderätt till jord, utgå av hemmanen Näs nr 1, Trollenäs socken, och Gladsax nr 6 i Gladsax socken och uppgå till respektive 21.16 hektoliter spannmål, $\frac{1}{3}$ råg, $\frac{1}{3}$ korn, $\frac{1}{3}$ havre och 16.49 hektoliter korn, motsvarande efter angivna medelmarkegångspris 191 kronor 92 öre och 162 kronor 12 öre.

Tidigare ändringsförslag.

Frågan om effektivare åtgärder för avveckling av landskylden har tidigare varit föremål för överväganden. I en vid 1918 års riksdag i andra kammaren väckt motion ifrågasattes att landskylden skulle bringas att upphöra på enahanda sätt som vore stadgat för avlösning av vissa frälseräntor enligt lagen den 8 november 1912. Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott som avgav utlåtande över motionen hemställde, att motionen icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda. Enligt utskottets mening skulle den i motionen avsedda avlösningsproceduren bliva alltför vidlyftig och besvärlig med hänsyn till de mycket små belopp det i regel gällde. Däremot ifrågasatte utskottet en avskrivning av landskylden även om härför skulle krävas

ekonomiska upppoffringar från statens sida. Med hänsyn till beloppens obetydlighet vore det nämligen ur administrativ synpunkt en fördel om landskylden försvunne. Utskottets hemställan blev av kammaren bifallen.

Vid 1921 års riksdag väcktes ånyo motion i ämnet med hemställan om utredning rörande lämpligaste sättet att befria innehavare av landskyldspliktig jord från sådan påлага. Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott tillstyrkte motionen. Sedan vid behandling av ärendet i kammaren framhållits, att landskylden endast vore en del av det stora komplex av pålagor som ännu åvilade jorden i olika svenska landskap, avslogs utskottets hemställan.

I fråga om kyrkojordarna i Skåne, Halland och Blekinge anhölls i en vid 1919 års riksdag väckt motion om utredning rörande rätt för jordarnas arrendatorer att lösa till sig jordarna. Första lagutskottet, vartill motionen hänvisats, hemställde, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Utskottet, som ansåg motionen avse sådana jordar, å vilka 1908 års lagstiftning icke var tillämplig, eller sålunda *dels* jordar, vilka enligt gällande författningar skulle brukas under visst hemman men för vilka landgillet icke blivit bestämt efter skattläggning, *dels ock* jordar, vilka skulle i författningens ordning utarrenderas, anförde härvid bland annat följande: Landgillena för de i motionen avsedda jordar vore icke till beloppet oföränderliga utan att likställas med verkliga arrendeavgifter. Det syntes därför med fog kunna ifrågasättas, huruvida det vore med kyrkornas intresse överensstämmande att kyrkorna genom försäljning av sådana jordar avhände sig de årligen för dessa jordar inflytande och i framtiden möjligen stegrade arrendeinkomster. Beträffande vissa jordar, vilka vore obetydliga till areal och föga ägnade att brukas för sig, kunde helt visst en försäljning vara önskvärd. Men för dessas del torde en försäljning få bero på överenskommelse och efter vederbörligt tillstånd i varje särskilt fall. Utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

Slutligen har, såsom förut nämnts, 1931 års riksdag anhållit om åtgärder för upphörande av landskyld, landgille och andra därmed jämförliga pålagor.

Den sakkunniges förslag.

Det av den sakkunnige upprättade förslaget till *förordning angående inlösen av landskyld och landgille* innebär i korthet följande. Landskyld samt landgille, som icke motsvaras av äganderätt till jord, ävensom landgille, som utgår för kyrka tillhörig, inom visst hemmans ägoområde befintlig jordlägenhet, vars läge i övrigt numera icke är känt, skall mot ersättning i penningar inlösas med statsmedel. Sådan inlösen kan påkallas av kronan eller ägaren av den fastighet, varifrån avgälden utgår. Kronan skall företrädas av kammaradvokatfiskalsämbetet, vilket det åligger att påkalla inlösen samt för sådant ändamål från vederbörande kyrkoråd infordra uppgift å landgillen, som skola inlösas. I övrigt överensstämmer förslaget i stort sett med 1898 och 1908 års författningar. Ersättningen skall sålunda uppgå till 20 gånger årliga avgälden, om avgälden ej motsvaras av äganderätt till jord, samt eljest till 25 gånger årliga avgälden. Där inlösen sker av landgille, som utgår för

kyrka tillhörig jord, skall äganderätten till jorden överlätas å vederbörande hemmansägare. Sådan inlösen kan ske endast med församlingens bifall. Inlösen av landgille, som utgår till före tillkomsten av 1908 års förordning antagen befattningshavare, får äga rum allenast med dennes medgivande. Inlösningsärendena handläggas i första instans av länsstyrelsen. I motsats till vad nu gäller skall avgäld upphöra fr. o. m. visst kalenderår, vid vars början ersättningen utbetalas av länsstyrelsen till vederbörande kyrkoråd. Härjämte hava bestämmelser meddelats om fondering av ersättningsmedlen och om an-teckning i jordeboken om upphörd avgäldsskyldighet.

Förslaget till *kungörelse angående försäljning av vissa kyrkolägenheter i Skåne, Halland och Blekinge* överensstämmer med nedan angivna undantag med 1908 års kungörelse. Inlösen av landgille för de okända jordarna skall icke längre regleras genom kungörelsen utan, såsom nyss nämnts, ske enligt förordningen om inlösen av landskyld och landgille. Försäljning av de i kungörelseförslaget avsedda jordarna skall icke blott såsom nu kunna ske efter anbud av vederbörande jord innehavare utan till påskyndande av inlösningen även efter hembud. För sådant ändamål skall kammarkollegiet till vederbörande stiftsnämnd översända uppgift å dylika jordar jämte uträkning å köpeskilling, för vilken jorden lägst må säljas. Sedan därefter stiftsnämnden inhämtat yttrande från församlingen, huruvida och till vilken köpeskilling den önskar sälja lägenheten, skall stiftsnämnden, därest församlingen ej bestritt försäljning, hembjuda lägenheten till innehavaren.

Angående behovet av ändrade bestämmelser i fråga om upphörande av land-skyld samt det landgille, som icke motsvaras av äganderätt till jord, har den sakkunnige anført, att det vore av allmänt intresse, att dylika, fast egendom belastande avgifter med så kallad tyst förmånsrätt bringades att upphöra. Då nuvarande bestämmelser visat sig brista i effektivitet och avskrivning av avgälderna med hänsyn till deras karaktär icke torde böra ske utan ersättning till avgäldstagaren, torde det böra tagas i övervägande, om icke staten på ett mera positivt sätt än genom åvägabringande av lagstiftning i ämnet bör medverka till avgäldernas avlösning.

I frågan huruvida staten bör medverka till avgifternas upphörande genom statsinlösen av dessa har i promemorian anförts bland annat följande:

Det i gällande författningar bestämda sättet för avlösning av landskyld och landgille är grundat på den uppfattningen att dessa avgifter icke utgöra någon av kronan på kyrkor eller prästerskap överlåten rätt, vadan avgifterna icke ansetts böra indragas till statsverket mot ersättning av statsmedel eller att staten eljest för deras avskaffande skulle ikläda sig ekonomiska upp-offringar. Mot denna uppfattning uttalades redan under förarbetena till 1898 års förordning av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, att för enkelhetens skull och i betraktande av det ringa värde, vartill landskylden uppginge, ersättning för dessa avgälders upphörande lämpligen borde utgå av statsmedel.

Fullständig avlösning av avgälderna torde icke kunna ske utan att staten ekonomiskt bidrager till avlösningen. En anordning motsvarande den som

gäller vid avlösning av frälseräntor enligt 1912 års lag skulle med hänsyn till avgifternas i allmänhet ringa belopp bliva alltför omständlig och kostsam.

Landskylden och det landgille, som icke motsvaras av äganderätt till jord, torde kunna jämföras med grundskatt. Dessa avgälder redovisas i kronans jordeböcker, och tidigare inräknades de i hemmanens till kronan utgående räntor samt avfördes såsom anslagna åt kyrkorna. Vid skattdrägning blev landgillepliktigt hemman i enlighet med de för skattdrägningen fastställda grunder uppskattat till ränta till visst belopp, varefter det till kyrkorna utgående landgillet avräknades och som kronans ränta utfördes skillnaden mellan den ränta, hemmanet ansågs kunna draga, samt landgillet. Beloppet av kronans ränta blev således beroende av storleken av kyrkans landgille. Från denna synpunkt torde med visst fog kunna sägas, att landgillet utgjorde en del av hemmanets grundskatt, nämligen den del, som var anslagen åt kyrkan. På enahanda sätt förhåller det sig med landskylden. Då grundskatteavskrivningen icke omfattade den del av räntorna, som motsvarade till kyrkan utgående landgille och landskyld, samt kännedom om grunden till den särskilda avgiftsplikten beträffande sagda avgälder mestadels saknas, är det naturligt att denna avgiftsplikt för den enskilde jordägaren ter sig som en olikhet i beskattningen. Detta understrykes ytterligare av det förhållandet, att de landgillen och räntor, som vid reformationen indrogos till kronan från kyrkliga institutioner, blivit vid grundskatteavskrivningen avskrivna.

Vanlig grundskatt, som varit anslagen till kyrkliga institutioner, har blivit i enlighet med den förut nämnda förordningen den 23 juli 1869 till kronan indragen mot ersättning till vederbörande och därefter avskriven. Då på grund av vad ovan anförts landskylden och det landgille, som icke motsvaras av äganderätt till jord, i vissa avseenden synas kunna jämföras med dylik anordnad grundskatt, torde skäl tala för att avlösningen av samma avgälder helt och hållet bestrides av statsmedel eller sålunda att avgälderna inlösas av statsverket och därmed upphöra att utgå.

Beträffande det landgille, som motsvaras av äganderätt till jord men som utgår för jord, vars läge icke är känt, synes dess karaktär av nyttjanderättsavgift icke vara särskilt framträdande. Kyrkans äganderätt till jorden är av utslutande formell natur. Jorden ingår såsom en integrerande del av det hemman, inom vars ägområde den är belägen. I saknad av kännedom om jordens läge, storlek och beskaffenhet kan någon höjning av landgillet icke påräknas, utan såsom enda förmån av sin äganderätt åtnjuta kyrkan det oföränderliga landgillet. Skillnaden mellan detta slag av landgille och det som icke motsvaras av äganderätt till jord synes fördensskull vara av utslutande formell natur, och jämväl nu ifrågasvarande slag av landgille synes i verkligheten hava karaktär av jordränta. På grund härav och med hänsyn till de obetydliga belopp, vartill dessa landgillen i allmänhet uppgå, synas jämväl sådana landgillen böra inlösas av statsverket.

Vad därefter angår landgille för till läget kända jordar, vilka mot för all framtid gällande avgifter skola brukas under visst hemman, innebär avlösningen av landgillet, som i detta fall utgör en vanlig nyttjandeavgift, en verklig överlåtelse av äganderätten till jordarna. För avlösningens beloppet erhåller hemmansägaren sålunda vederlag i den särskilda jordlägenhet, som visserligen brukas till hemmanet men som icke ingår i dess ägovärde. Det torde icke vara förenligt med billighet att hemmansägaren erhåller äganderätt till jorden utan någon ekonomisk uppoffring från hans sida. Icke heller synes det vara av så stort allmänt intresse att påskynda försäljningen av dessa jordar att staten bör ekonomiskt bidra därtill. I den ekonomiska samfärdseln torde dessa, hemmanen vidhängande, nyttjanderätter icke medföra någon nämnvärd olägenhet eller oreda. Då landgillena för nu ifrågasvarande

jordar i allmänhet uppgå till jämförelsevis obetydliga belopp, torde icke heller i allmänhet några svårigheter föreligga för nyttjanderättshavaren att finansiera inköpet av lägenheten, eventuellt med denna såsom kreditobjekt. Med hänsyn till de obetydliga belopp det här är fråga om synes icke heller lämnande av förskott från statsverkets sida vara erforderligt. Ett sådant förfarande skulle för övrigt bliva alltför omständligt.

I fråga om själva förfarandet vid statsinlösningen av landskyld och landgille har den sakkunnige anfört följande:

För befordrande av inlösningens snabba genomförande synes kronan böra påkalla inlösen. Såsom vid inlösen av frälseräntor torde kronan därvid böra företrädas av kammaradvokatfiskalsämbetet. Då kronans jordeböcker och andra handlingar icke innehålla fullständiga och tillförlitliga uppgifter om landgillena, bör ämbetet från vederbörande kyrkoråd infordra uppgifter i sådant avseende. Sedan dessa uppgifter underkastats granskning av ämbetet, skall ämbetet hava att hos länsstyrelsen påkalla inlösen av de avgifter som avses. Beträffande landskylden innehålla däremot jordeböckerna fullständiga uppgifter, vadan ämbetet redan på grund av dessa uppgifter kan omedelbart påkalla inlösen. Då fastighetsägaren givetvis har ett stort intresse att få avgiftsskyldigheten avlyftad från sin fastighet och olika meningar kunna råda därom, huruvida viss avgäld är av beskaffenhet att böra inlösas, torde även han berättigas att påkalla inlösen. Med hänsyn till att landgillena icke äro till beloppet fastställda torde, innan inlösen sker, jämväl avgäldstagare böra beredas tillfälle att yttra sig. Beträffande storleken av ersättningsbeloppet ifrågasättes ingen ändring av nu gällande bestämmelser i ämnet eller att ersättningsbeloppet för landskyld och landgille, som icke motsvaras av äganderätt till jord, skall utgå med 20 gånger avgiftens årsbelopp samt där landgillet motsvaras av äganderätt till jord 25 gånger samma belopp. Den högre ersättningen i sistnämnda fall har motiverats med den särskilda städjeavgift, som kyrkan är berättigad att utöver landgillet uppbära vid åboombyten. I visst avseende av mindre betydelse föreslås i enhetlighetens intresse en mindre jämkning. Enligt gällande författningar skall till grund för beräkning av värdet av i landskyld och landgille ingående persedel vid avlösning läggas medeltalet av de tio sista årens markegångspris (litt. A), under det vid uträkning av köpeskillning för till läget icke känd jord det senast fastställda tioåriga medelmarkegångspriset (litt. C) skall läggas till grund. Då avlösningen av bägge slagen av landgille föreslås skola regleras i en författning, synes lämpligast att en och samma beräkningsgrund tillämpas. Någon större förändring i sakligt hänseende innebär icke denna förenkling.

Enligt gällande bestämmelser kan avgäldsskyldigheten upphöra när som helst under året. Landgille och landskyld, som belöper på tiden innan löseskillningen erlagts, innefattas icke i avlösningen. I överensstämmelse med vad som gäller vid avlösning och inlösen av frälseräntor torde till befordrande av reda böra föreskrivas, att avgäldsskyldigheten skall upphöra från och med början av kalenderår.

Beträffande ersättningsbeloppets disposition finnas föreskrifter meddelade i 1908 års förordning endast för det fall att avgiften utgått till löntagare. I särskilt mål angående användande av ifrågavarande slag av medel till reparation av kyrka har Kungl. Maj:t genom beslut den 21 oktober 1932 förklarad församling enligt nådigt cirkulär den 29 oktober 1886 vara oförhindrad att använda å medlen uppkommen ränta till kyrkans behov men däremot lämnat gjord framställning om användande av själva kapitalbeloppet till an-

givna ändamål utan bifall. Då generella bestämmelser om dispositionen av ersättningsbeloppen lämpligen synas böra meddelas, föreslås i principiell anslutning till Kungl. Maj:ts nyssnämnda beslut, att medlen skola, där ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, fonderas samt ränteavkastningen användas till det ändamål, vartill avgälden varit anslagen.

Något undantag från ifrågavarande bestämmelser i avseende å landgille, som innehaves under patronatsrätt, erfordras sedan patronatsrätterna avvecklats numera icke. Icke heller lärer föreskrift vidare behöva meddelas om upphörande av landskyld och landgille beträffande prästerskapet tillkommande dylika avgifter av detsamma på lön anslagna fastigheter, då sådana avgifter numera synas hava upphört att utgå eller i allt fall på grund av kammarkollegiets beslut den 31 juli 1929 komma att upphöra vid fastigheternas förnyade utarrendering.

Vad angår det i 1898 och 1908 års författningar intagna villkor om samtycke av de dåvarande tjänst innehavarna till avlösning av till dem utgående avgäldsbelopp, lärer vid det förhållande, att prästernas avgälder numera, efter det nya löneregleringar fastställts i samtliga pastorat, uppbäras av vederbörande pastorat, dylikt förbehåll erfordras allenast beträffande klockare. Beträffande den ur synpunkten av önskvärdheten av en fullständig inlösen av avgälderna ringa praktiska betydelsen av sådant förbehåll må nämnas att av för närvarande landgilleberättigade klockare allenast en — klockaren i Lindbergs församling av Hallands län — är antagen till klockare före den 20 november 1908, då förordningen utfärdades.

Beträffande en i 1898 års förordning omnämnd landskyld till kungl. och Hvitfeldtska stipendieinrättningen — vilken landskylds upphörande skulle få bero på Kungl. Maj:ts prövning och avgörande — synes någon åtgärd till denna landskylds upphörande icke vidare vara erforderlig. Nämnda landskyld har nämligen enligt vad uppgivits icke debiterats i stipendieinrättningens räkenskaper och synes, därest den verkligen i äldre tider utgjorts, för länge sedan hava upphört att utgå.

Beträffande frågan om försäljning av sådana i 1908 års kungörelse omfördälda kyrkojordar, som äro till läget kända och för vilka landgille och städja vid åboombyten blivit efter i behörig ordning skedd skattläggning bestämda, har den sakkunnige såsom nämnts icke ansett skäl föreligga för inlösen med statsmedel av dessa jordar men föreslagit, att för befordrande av fortgången av försäljningarna jordarna skola hembjudas vederbörande nyttjanderättshavare. I detta avseende har den sakkunnige anfört bland annat följande:

Då landgillena för dessa jordar äro till beloppet fastställda av myndighet och jämväl i regel i jordeboken antecknade, lärer utan större svårigheter uppgift om de landgillena motsvarande jordar kunna erhållas ur jordeboken. Kammarkollegiet, som enligt nu gällande bestämmelser har att avgöra, huruvida en lägenhet kan säljas med tillämpning av 1908 års kungörelse, torde böra upprätta förteckningar å dylika jordar upptagande lägenhetens namn och nummer, det hemman, varunder lägenheten brukas, samt beloppet av landgillet ävensom den köpeskilling, för vilken lägenheten lägst må säljas. Dessa förteckningar böra översändas till vederbörande stiftsnämnd, som i stället för länsstyrelsen och domkapitlet numera torde böra ombesörja försäljningen. Sedan stiftsnämnden inhämtat församlingens yttrande, huruvida och emot vilken köpeskilling den önskar försälja lägenhet, som upptagits å kollegiets förteckning, skall stiftsnämnden, därest församlingen icke motsätter sig försäljningen, och sedan domkapitlet blivit hört,

hembjuda lägenheten till nyttjanderättshavaren. Om hembudet antages, äger stiftsnämnden, sedan köpeskillingen erlagts, utfärda köpebrev för köparen. Om försäljningen bör kammarkollegiet underrättas. Emellertid torde det kunna förekomma att lägenheter finnas, vilka icke äro redovisade i jordboken, ehuru deras landgillen blivit fastställda efter skattläggning. Om förefintligheten av dessa lägenheter lär kollegiet icke utan vidlyftiga undersökningar kunna bereda sig kännedom. För sådana fall lär den nuvarande anordningen med anbud från nyttjanderättshavaren därför lämpligen böra bibehållas.

Yttranden över den sakkunniges förslag.

I fråga om huvudgrunderna för författningsförslagen hava *samtliga länsstyrelser* samt *domkapitlet och stiftsnämnden i Göteborg* tillstyrkt eller förklarat sig icke hava något att erinra emot desamma. *Domkapitlet i Lund*, med vilket *stiftsnämnden därstädes* instämt, har lämnat utan erinran vad i förordningen angående inlösen av landskyld och landgille föreslagits därom att inlösningen skall ske av statsmedel. Vad däremot angår kungörelsen om försäljning av vissa kyrkolägenheter, enligt vilken ägaren av den fastighet, varmed bruksningsrätten till sådan lägenhet är förenad, skulle hava att gälda hela köpeskillingen, har domkapitlet ansett att detta icke innebure full rättvisa gentemot dessa fastighetsägare, då de rättsliga grunderna för landgilleplikten beträffande de olika grupperna enligt domkapitlets mening knappast kunde anses klart skilja sig från varandra. Domkapitlet, som ansåge starka billighetskäl tala för att statsverket bidrage med viss del av köpeskillingen, har därför föreslagit, att staten skulle bidra med halva köpeskillingen. Vidare har domkapitlet ifrågasatt, huruvida avgäldstagares medgivande till inlösningen vore erforderligt, samt föreslagit, att där så befundes icke vara fallet en maximitid av fem år borde stadgas, inom vilken samtliga inlösningar skulle hava ägt rum.

Jämväl *kammarkollegiet* har funnit ett statsingripande önskvärt för att slutligen bringa till upphörande den föråldrade ordning, varpå ifrågavarande avgifter vila. Då de åtgärder som från statens sida vidtagits för ändamålets uppnående visat sig icke vara tillräckliga, måste effektivare medel tillgripas. Beträffande frågan huruvida staten borde ekonomiskt bidra till avgifternas upphörande har kollegiet åberopat ett av kollegiet den 14 mars 1931 avgivet utlåtande (tryckt såsom bilaga till första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 12 år 1931), däri kollegiet givit uttryck åt den meningen, att då landskyld och landgille icke utgjorde någon av kronan på kyrkor och prästerskap överlåten rätt, varken rättvisa eller billighet syntes i och för sig kräva, att staten för avgifternas avskaffande skulle ikläda sig ekonomiska uppoffringar. Ett bidrag av staten till dessa utskylders avlyftande från den jord de besvärade skulle sålunda vara liktydigt med en gåva till jordägaren. Då det emellertid måste anses vara ett allmänt önskemål att åstadkomma en viss uniformitet med avseende å de pålagor som åvila jorden samt enkelhet och reda i den ekonomiska samfärdseln, hade kollegiet

för vinnande av detta syfte ansett en uppoffring från statens sida vara väl motiverad. Kollegiet har nu vidhållit vad kollegiet sålunda uttalat samt dessutom — efter att hava erinrat om de mycket betydande kostnader statsverket iklätt sig för avvecklingen av grundskatt, frälseräntor och prästtione, med vilka avgälder landskyld och landgille åtminstone till det yttre företedde stora likheter — uttalat den meningen, att i huvudsak samma skäl som åberopats för grundskatteavskrivningen också talade för avveckling av landskylden och landgillet samt att den stränga åtskillnad som i avseende å statsanslag till avvecklingskostnaderna hittills iakttagits mellan dessa avgälder, å ena, samt exempelvis grundskatter och skattefrälseräntor, å andra sidan, icke längre borde upprätthållas.

I motsats till den sakkunnige har kollegiet föreslagit, att alla slag av landgillen från jord, som på grund av gällande författningar ständigt brukas under visst hemman, inlösas av staten och avskrivnas. Denna inlösen skulle innebära, att kronan förvärvade den rätt till jordarna, som kunde tillkomma kyrkorna, varefter kronan skulle utan vederlag överlåta äganderätten till jorden å vederbörande brukare. Den åtskillnad, som med avseende å statsinlösen av den sakkunnige uppdragits mellan de särskilda slagen av landgille, har nämligen kollegiet icke ansett vara tillräckligt motiverad. Gentemot den uppfattning beträffande landskyldens och landgilletts ursprung, som ligger till grund för 1908 års lagstiftning och på vilken sakkunnigförslaget i stort sett bygger samt för vilken i det föregående redogjorts, har kollegiet sålunda uttalat den förmodan, att dessa avgifter i stort sett vore att betrakta såsom av kronan anslagna jordräntor. Enligt kollegiets mening skulle i regel icke ens rätten till det landgille som nu ansåges grunda sig på äganderätt till viss jord ursprungligen haft sådan karaktär i nuvarande landgilletagarens hand. Men även bortsett härifrån vore skillnaden mellan de landgillen som utginge från jord med känt läge och sådana som utginge från jord med okänt läge ur principiell synpunkt obetydlig. De skäl den sakkunnige anfört för statsinlösen av jordar med okänt läge anser kollegiet sålunda i huvudsak vara tillämpliga även å landgille från jordar med känt läge, vare sig landgillena fastställts efter skattläggning eller i enlighet med 1867 års brev skulle bestämmas av församling.

Emot förslaget har kammarkollegiet vidare anmärkt, att detta icke garanterade en restlös avveckling av landgillet. Enligt kollegiets mening vore detta ett av de viktigaste mål, som i nuvarande läge av frågan om förevarande avgifters avskaffande borde eftersträvas, och ville kollegiet för sin del föreslå — särskilt under förutsättning att kollegiets förslag om statsinlösen av alla slag av landgillen vunne statsmakternas bifall — att inlösen av landgillet och av äganderätten till de landgillepliktiga jordarna skedde genom expropriation. Inlösningsförfattningen borde i sådant fall bliva civillag.

Med hänsyn till att det kunde finnas landgillen, som icke vore kända för myndigheterna, har kollegiet vidare föreslagit stadgande av innehåll att landgille, vars inlösen icke begärts inom fem år efter ikraftträdandet av lagen, skulle upphöra att utgå utan ersättning till landgilletagaren. Även i fall, då

denna preklusion vunno tillämpning, borde äganderätten till den landgillepliktiga jorden anses hava övergått till kronan. Kollegiet har erinrat om att en dylik preklusion av enskild rätt, då det gällde att införa en lämpligare ordning i ett rättsförhållande, icke vore ovanlig.

Från kollegiets yttrande, i vad det innefattar anmärkning mot förslaget till kungörelse om försäljning av vissa kyrkolägenheter, har föredraganden, t. f. kammarrådet Pehrzander, uttalat skiljaktig mening och förklarar sig i sak icke hava något att erinra emot detsamma.

Kyrkorådet i Starby församling har protesterat mot kammarkollegiets förslag om försäljning av kyrkornas jordar utan kyrkornas medgivande. En dylik ordning skulle kränka kyrkornas rätt och strida mot kyrkolagen och prästerskapets privilegier. Den rättsliga bakgrunden för kollegiets yttrande vore för övrigt oriktig. Det vore här icke fråga om anslagna kronoräntor utan dels om jordar, som ägdes av kyrkorna med urminnes hävd, och dels om landgillen, som kommit i kyrkornas ägo på annat sätt än genom anslag av kronan.

Detaljerna i författningsförslagen hava i stort sett lämnats utan erinran. Ett par härutinnan framställda anmärkningar torde jag få tillfälle att beröra i det följande.

Alltsedan grundskatternas avskrivning hava statsmakterna strävat efter att befria jorden från fasta räntor av sådant slag som landgillet och landskylden. Ifrågavarande avgälder äro en kvarleva från ett föråldrat rättssystem och till olägenhet för den ekonomiska samfärdseln samt utgöra en ojämnt verkande och på enstaka håll betungande börda på de fastigheter av vilka de utgå. Deras avskaffande torde därför vara av allmänt intresse. De författningar som möjliggöra avgäldernas upphörande hava, trots att de varit i tillämpning en avsevärd tid, visat sig icke vara tillfyllest för att bringa avgälderna helt ur världen. Tvärtom hava bestämmelserna rörande landgillet upphörande varit så gott som alldeles ineffektiva. Det torde därför vara nödigt att ytterligare åtgärder vidtagas i berörda syfte.

Utän ekonomisk medverkan från statens sida torde önskemålet om avgäldernas definitiva upphörande icke kunna vinnas. Enligt förslaget skulle staten helt och hållet inlösa landskylden och sådant landgille, som icke har sin grund i äganderätt till jord. Såsom stöd härför har den sakkunnige åberopat bland annat, att dessa avgifter — om de än hade privaträttsligt ursprung — i visst avseende, nämligen i fråga om sättet för deras redovisning i kronans tidigare jordeböcker och räkenskaper, jämfäst med av kronan till kyrkorna anordnad grundskatt. Kammarkollegiet har gått ett steg längre och uttalat, att avgifterna i stort sett vore att betrakta såsom av kronan anslagna jordräntor. Den uppfattning, varåt kollegiet sålunda givit uttryck, överensstämmer varken med de grunder, på vilka den nu gällande lagstiftningen vilar, eller det av kammarkollegiet år 1931 gjorda, av ämbetsverket jämväl nu åberopade uttalandet. Jag har icke blivit övertygad om riktighe-

Departements-
chefen.

heten av kollegiets nu ändrade uppfattning utan anser att man härvid, i överensstämmelse med de grunder på vilka den nu gällande lagstiftningen vilar, torde hava att utgå från att ifrågavarande avgifter till sitt ursprung hava privaträttslig karaktär. Efter grundskatternas avskrivning ter sig emellertid för den enskilde avgäldsgivaren den kvarstående särskilda avgiftsplikten med avseende å ifrågavarande avgälder såsom en olikhet i beskattningen. En sådan uppfattning är förklarlig med hänsyn dels till det sätt på vilket avgifterna tidigare blivit i jordeböckerna sammanblandade med kronans räntor och dels till det förhållandet att grunden till den särskilda avgiftsplikten mestadels är för avgäldsgivaren okänd. På grund av avgifternas natur kan givetvis viss tvekan råda rörande det befogade i en statsinlösnings. Emellertid läser staten med hänsyn till det allmänna intresse, som otvivelaktigt är förenat med avgäldernas upphörande, icke böra undandraga sig att ekonomiskt medverka till deras avskaffande. Härvid skulle måhända ligga närmast till hands att begränsa denna medverkan på enahanda sätt som skett vid avlösning enligt lagen den 8 november 1912 av frälseskatteräntor, med vilka ifrågavarande avgälder hava stor likhet. Till sådan avlösning bidrager staten dels med att betala en fjärdedel av avlösningsbeloppet och dels med lämnande av förskott å återstoden att jämte 4 procent ränta återbetalas under loppet av 40 år. Såsom redan tidigare framhållits torde emellertid nämnda avlösningsprocedur, med hänsyn till de små belopp som det här i regel gäller, bliva alltför omständlig och tungrodd. Jag anser mig på grund av det anförda och med hänsyn till den jämförelsevis obetydliga kostnad en fullständig statsinlösen skulle åsamka statsverket och till de fördelar ur administrativ synpunkt avgäldernas definitiva upphörande skulle medföra kunna biträda förslaget härutinnan.

Enligt förslaget skulle staten inlösa även landgille, som utgår för jord, som är till läget okänd. Någon erinran häremot har icke framställts i yttrandena. Då sådana jordar ingå såsom integrerande delar av de hemman, inom vilkas ägoområden de äro belägna, och hemmansägarna faktiskt såsom ägare besitta jordarna, torde ifrågavarande landgillen i verkligheten hava samma karaktär av jordränta som de landgillen vilka icke hava sin grund i äganderätt till jord. Då på grund härav i huvudsak samma skäl torde tala för statsinlösen av nu ifrågavarande landgillen som de förut behandlade samt med hänsyn jämväl till den ringa kostnaden vill jag icke motsätta mig förslaget i denna del.

Vad härefter angår landgille, som utgår för kyrkorna tillhöriga till läget kända jordar, vilka ständigt brukas under vissa hemman, skola enligt förslaget nu gällande bestämmelser i ämnet om rätt för hemmansägarna att inlösa sådana jordar, för vilka landgillet blivit efter i behörig ordning skedd skattläggning bestämt, fortfarande gälla samt dessutom meddelas bestämmelser om statens medverkan till inlösningen på det sätt, att kammarkollegiet skall taga initiativ till inlösningen och ombesörja att jordarna hembjudas vederbörande brukare. Till inlösningen skall staten däremot icke lämna ekonomiskt bidrag. Kammarkollegiet — som på sätt tidigare omnämnts ifråga-

satt, huruvida det landgille, som enligt gällande rätt ansåges hava sin grund i äganderätt till jord, ursprungligen haft denna karaktär i nuvarande landgilletagarens hand, utan hållit före att även detta landgille skulle vara att anse såsom av kronan anslagna jordräntor — har ansett, att även nämnda landgillen borde inlösas av statsverket och avskrivas. Vidare hava domkapitlet och stiftsnämnden i Lund ansett staten böra bidraga med hälften av kostnaden för inlösningen av sådana jordar. Enligt min mening kunna de skäl som anförts för statsinlösen av landskylden och det landgille, som icke grundas å äganderätt till jord eller som utgår från till läget okända jordar, icke åberopas såsom stöd för statsinlösen av sådana jordar med känt läge, som brukas under hemman. Den av kammarkollegiet företrädde uppfattningen, enligt vilken kyrkornas äganderätt till ifrågakvarande jordar ifrågasättes, torde icke stå i överensstämmelse med de grunder, på vilka gällande författningar i ämnet vila, och ej heller med hittills följd rättspraxis.

Vid bedömande av förevarande spörsmål torde man såsom tidigare anförts hava att utgå från gällande rätt på området i fråga och i enlighet härmed böra de för ifrågakvarande jordar utgående landgillen vara att anse såsom vederlag för nyttjanderätten till jordarna, vilket bestyrkes därav att kyrkorna uppburit och fortfarande uppbära med nyttjanderätten sammanhängande städja vid åboombyten av jordarna. Statsinlösningen av landgillena för dessa jordar skulle enligt kollegiets förslag innebära att staten förvärvade den rätt till jordarna, som kunde tillkomma kyrkorna, för att sedan utan vederlag överlåta äganderätten till innehavarna. Dessa skulle sålunda utan egna uppoffringar erhålla äganderätt till större eller mindre jordområden, vilka visserligen brukas under hemmanen men icke ingå i hemmanens ägovälden. Jordarna redovisas nämligen i regel i jordregistret och ofta vid skiften såsom särskilda fastigheter. Hemmanets ägare kan således icke vara okunnig om att landgillet utgår för jord, som icke tillhör hemmanet. Jag anser det icke vara av billighet eller av andra omständigheter påkallat, att staten ekonomiskt bidrager till likvideringen av löseskillningarna för dylika jordar, helst det icke läser möta några svårigheter för innehavarna att fullgöra denna likvid, eventuellt med jordarna såsom kreditobjekt. Att märka är att lösesummorna, såsom beräknade efter de enligt skattningsgrunder fastställda landgillena, icke ens tillnärmelsevis motsvara jordarnas verkliga värden. På grund av vad sålunda anförts och då ifrågakvarande, till vissa hemman hörande nyttjanderätter icke torde vara av mera avsevärt hinder i den ekonomiska samfärdseln, kan jag icke biträda de i ovannämnda yttranden framkomna förslagen om statsinlösen helt eller delvis av ifrågakvarande jordar. Däremot synes den av den sakkunnige föreslagna anordningen, att jordarna genom statens försorg hembjudas innehavarna till inlösen vara lämplig såsom ägnad att befordra inlösningarnas fortgång.

Kammarkollegiet har vidare framställt erinran emot förslaget jämväl därutinnan, att detta icke garanterade en restlös avveckling av landgillet, samt i sådant syfte föreslagit dels — särskilt under förutsättning att kollegiets förslag om statsinlösen av alla slag av landgillen vunno bifall — att inlösnin-

gen av landgillet och av de landgillepliktiga jordarna skulle ske genom expropriation och sålunda regleras genom civillagstiftning och dels att landgille, vars inlösen icke begärts inom viss tid, skulle upphöra att utgå samt kyrkans rätt till landgillepliktig jord övergå till kronan. Enligt 1898 och 1908 års författningar har förbehåll för enskild rätt ansetts erforderlig endast i så måtto, att för avlösning av avgäld fordras, där avgäldstagaren är tjänstinnehavare, samtycke av den vid författningarnas tillkomst varande innehavaren, och där avgäldstagaren är kyrka samtycke av församlingen endast för det fall, att avlösningen innebär avhändande av jord. Då enligt vad utredningen giver vid handen det finnes allenast *en* tjänstinnehavare, som med tillämpning av nu gällande och föreslagna bestämmelser skulle kunna motsätta sig avgäldens upphörande, saknar frågan om lagstiftningens form, i vad den avser landskyld och sådant landgille, som ej har sin grund i äganderätt, praktisk betydelse. Det torde därför lika litet nu som tidigare vara av behovet påkallat att giva bestämmelserna om nämnda avgälders upphörande form av civillag. Vad därefter angår försäljningen av kyrkojordarna torde, därest tvångsinlösen skulle föreskrivas, härför erfordras även kyrkomötets samtycke. Då emellertid en inlösen av kyrkojordarna, var till enligt vad förut anförts statsbidrag ej bör utgå, icke torde vara av så stort allmänt intresse att den bör genomföras tvångsvis, synes någon kyrkolagstiftning i detta ämne ej böra ske utan bestämmelserna i 1908 års kungörelse i denna del bibehållas.

Beträffande den föreslagna preklusionsbestämmelsen torde en sådan ur skilda synpunkter vara icke blott onödig utan även olämplig. För undvikande av tvistigheter och förvecklingar torde en preklusionsbestämmelse icke böra införas med avseende å ett rättsförhållande, som icke kan klart avgränsas från andra rättsområden. Utan ingående undersökningar av äldre handlingar är ofta icke möjligt att avgöra huruvida visst landgille har sin grund i äganderätt till jord eller är att anse såsom jordränta. Då införande av preklusionstid beträffande förstnämnda gruppen av landgillen, som enligt vad tidigare anförts icke ansetts böra bringas att upphöra tvångsvis, torde vara uteslutet, synes sådant icke heller lämpligen böra ifrågakomma beträffande den andra gruppen, enär eljest tvekan och stridighet kan uppstå, huruvida i det särskilda fallet landgillet är av beskaffenhet att preklusionsbestämmelsen är tillämplig eller icke. Icke heller torde behov av en sådan bestämmelse föreligga. Genom de föreslagna bestämmelserna torde nämligen vara sörjt för att praktiskt taget samtliga utgående landgillebelopp av det slag, varom fråga är, bliva föremål för inlösen. Kronan skall sålunda taga initiativ till inlösen och för sådant ändamål skall det åligga kammaradvokatfiskalsämbetet, vilket företräder kronan i dessa ärenden, att från vederbörande kyrkoråd införskaffa uppgifter om samtliga här avsedda landgillen. Härtill kommer att vederbörande fastighetsägare, vilka ju hava stort intresse av inlösningens genomförande, då de därigenom utan kostnad bliva befriade från sin avgiftsplikt, också skola kunna påkalla inlösen. Risken för att härvidlag landgillebelopp komma att kvarstå torde därför vara ingen eller ringa.

På grund av vad sålunda anförts anser jag mig kunna i huvudsak biträda den sakkunniges förslag i vad avser landgilletts upphörande.

Med avseende å landskylden däremot anser jag upphörandet kunna ske betydligt enklare än vad som är fallet beträffande landgillet. Landskyld finnes endast av ett slag. Fullständiga anteckningar om landskyldspikten, landskyldens belopp och landskyldstagaren hava införts i jordeboken vid de avgiftspliktiga fastigheterna. Full klarhet råder sålunda om de fastigheter, som hava att betala landskyld, samt om landskyldens storlek. Med hänsyn härtill lärer det icke möta hinder för att i författningen bestämma, att avgiftsskyldigheten skall upphöra vid samma tidpunkt för alla fastigheter. Upphörandet behöver således icke, såsom förslaget innehåller, göras beroende av beslut i varje särskilt fall. Tidpunkten för upphörandet torde kunna bestämmas till utgången av år 1937. Ersättningsbeloppens bestämmande lärer icke heller komma att vålla några svårigheter, då såsom nämuts landskyldsbeloppen äro antecknade i jordeboken. Annan åtgärd lärer därför icke erfordras än att länsstyrelsen med ledning av jordeboken verkställer uträkning av ersättningsbeloppen och utbetalar desamma till vederbörande landskyldstagare (kyrkoråd). Utbetalningen torde böra ske vid början av det kalenderår, från och med vilket avgifterna skola upphöra att utgå, eller sålunda år 1938.

Vad angår statsinlösen av landskylden och sådant landgille, som icke motsvaras av äganderätt till jord, har kyrkomötet, i vad präst- och klockaravgälderna angår, redan medgivit deras upphörande. Då annan ändring beträffande avgäldernas upphörande och ersättningen till avgäldstagarna icke är avsedd än att avgäldernas definitiva upphörande skall påskyndas och berörda ersättning skall utgå av statsmedel, lärer inlösningsfrågan nu icke erfordra medverkan av kyrkomötet. Icke heller torde förslaget om inlösningsfrågan av de till läget okända jordarna påkalla kyrkomötets hörande, alldestund inlösningsfrågan är avsedd att genomföras allenast med vederbörande församlings medgivande.

I fråga om försäljning av de till läget kända kyrkojordarna har den sakkunnige, såsom förut anförts, icke ifrågasatt någon ändring i de nu gällande grunderna härför utan allenast viss ändring beträffande det i 1908 års kungörelse föreskrivna förfarandet. Den av kammarkollegiet föreslagna stats- och tvångsinlösningsfrågan av ifrågavarande jordar har jag, såsom tidigare nämnts, ansett mig icke kunna biträda. Med hänsyn härtill lärer, liksom vid utfärdandet av berörda kungörelse, genomförandet av de nya bestämmelserna icke erfordra riksdagens och kyrkomötets medverkan.

Med avseende å vissa detaljfrågor torde jag få anföra följande.

Enligt förslaget skall i överensstämmelse med nu gällande föreskrifter vid inlösen av landgille som utgår för till läget icke känd jord äganderätten till jorden övergå till landgillegivaren genom utfärdande av köpehandling. Kammarkollegiet, som ansett utfärdande av köpehandling i detta fall onödigt, har föreslagit att lägenheten i stället skulle uteslutas ur jordregistret, varigenom jorden skulle utan särskild överlåtelse komma att tillhöra det hemman, inom

vars ägoområde den vore belägen. Då kyrkans äganderätt i förevarande fall uteslutande är av formell natur och någon mot landgillet svarande jord i verkligheten icke finnes, anser jag i likhet med kammarkollegiet, att, sedan inlösen av landgille för dylik jord skett, åtgärd bör vidtagas för lägenhetens uteslutande ur jordregistret eller fastighetsregistret, för vilket ändamål länsstyrelsen torde hava att underrätta lantmäteristyrelsen om den verkställda inlösningen. Uteslutes lägenheten ur vederbörande register, blir särskild överlåtelsehandling onödig. För undvikande av tvekan om vem äganderätten till lägenheten tillkommer bör i stället föreskrivas, att i och med inlösningen äganderätten till lägenheten övergår till ägaren av det hemman, inom vars område lägenheten finnes. Härvid är att märka att inlösen av sådant landgille såsom utgående för kyrka tillhörig jord endast kan ske med församlingens medgivande.

Stiftsnämnden i Göteborg har föreslagit intagande av föreskrift i författningen om skyldighet för länsstyrelsen att om verkställd inlösen av landgille och landskyld, som utgått till pastorat för avlöning av prästerskapet, underrätta stiftsnämnden. Enligt kungl. reglementet för ecklesiastik medelsförvaltning den 15 februari 1935, nr 18, åligger det pastorat att för varje år till stiftsnämnden avgiva redovisning rörande pastoratets prästlönetillgångar. Denna redovisning, som skall av stiftsnämnden granskas, skall ligga till grund för pastoratets mellanhavande med kyrkofonden. De ersättningsbelopp, som av länsstyrelsen utbetalas till pastoratet för inlöst landgille och landskyld, skola av pastoratet fonderas och räntan å medlen användas till prästerskapets avlöning. Då det för den stiftsnämnden åliggande granskningen torde vara av betydelse, att stiftsnämnden erhåller kännedom om de sålunda uppkomna avlöningstillgångarna, synes mig den av stiftsnämnden föreslagna bestämmelsen lämplig.

Vad slutligen angår kostnaden för inlösen av landskyld och landgille skall i överensstämmelse med nu gällande föreskrifter ersättning för inlöst land-skyld och sådant landgille, som ej motsvaras av äganderätt till jord, uppgå till 20 gånger den årliga avgäldens belopp samt för landgille som utgår för kyrka tillhörig jord till 25 gånger nämnda belopp. Värdet av årlig avgäld, som utgår i annat än penningar eller för vilken ej särskild grund för beräkning av dess värde i penningar är bestämd, skall beräknas efter medeltalet av den årliga markegången för de sist förflutna tio åren. Med tillämpning av angivna grunder och efter medeltalet av markegångsprisen för åren 1926—1935 skulle inlösningssummorna belöpa sig till, för landskylden 89,183 kronor 20 öre, för landgille som icke motsvaras av äganderätt till jord 94,760 kronor och för landgille som utgår för till läget icke kända jordar 25,063 kronor 25 öre. Vid bestämmande av ersättningen för landskylden, vilken skall upphöra med utgången av år 1937, skall medeltalet av markegångsprisen för åren 1928—1937 läggas till grund. Enligt vad tidigare anförts kommer ersättningen för landskyld att i sin helhet utbetalas under nästkommande budgetår. Då sistnämnda medelpris för persedeln malt, vari vissa landskyldsbelopp utgå, torde kunna beräknas bliva icke oväsentligt högre

än medeltalet av priserna för tiden 1926—1935, torde ersättningsbeloppet för landskylden böra upptagas till i runt tal 100,000 kronor. Vad angår ersättningen för landgille skall denna enligt förslaget utbetalas vid början av det kalenderår, från och med vilket avgiften enligt laga kraftägande utslag upphör att utgå. Med hänsyn till de utredningar, som måste föregå besluten om inlösningarna, torde det icke kunna förväntas att länsstyrelserna hinna meddela beslut i så god tid, att utbetalningar för inlöst landgille i någon större utsträckning kunna ske under nästkommande budgetår. Ett belopp av 10,000 kronor torde vara härför tillräckligt. På grund härav torde förslagsanslag för ifrågavarande ändamål nu böra av riksdagen äskas med ett belopp av 110,000 kronor. Till frågan om beredande av täckning härför torde jag senare få återkomma.»

Föredraganden hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att

dels antaga inom finansdepartementet i enlighet med ovan angivna grunder upprättade förslag till förordning angående upphörande av det från viss jord i Skåne, Halland och Blekinge utgående landgille samt förordning angående upphörande av den i Göteborgs och Bohus län utgående landskyld; dels ock till Inlösen av landgille och landskyld under sjunde huvudtiteln för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av kronor 110,000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställa förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

H. Wihlborg.